

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра сучасної української мови

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан

філологічного факультету

проф. Бунчук Б.І.

2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

Складні випадки пунктуації

Освітньо-професійна
програма

«Українська мова та література»

Спеціальність

014 Середня освіта

Галузь знань

01 Освіта / Педагогіка

Рівень вищої освіти

перший бакалаврський

Факультет

філологічний

Мова навчання

українська

Чернівці – 2022

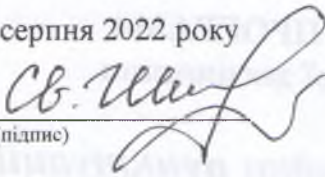
Робоча програма навчальної дисципліни «*Складні випадки пунктуації*» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Українська мова та література» першого рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, що затверджена Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 7 від 30 червня 2022 р.).

Розробники: **Шабат-Савка Світлана Тарасівна** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри сучасної української мови.

Затверджено на засіданні кафедри сучасної української мови

Протокол № 1 від “30” серпня 2022 року

Завідувач кафедри

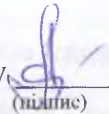

(підпис)

Шабат-Савка С. Т.
(прізвище та ініціали)

Схвалено методичною радою інституту / факультету

Протокол № 2 від “5” вересня 2022 року

Голова методичної ради інституту / факультету

(підпис)

Антофійчук А. М.
(прізвище та ініціали)

© Шабат-Савка С. Т., 2022

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2022

1. Мета навчальної дисципліни – репрезентувати студентам дискусійні та проблемні питання української пунктуації, допомогти їм засвоїти принципи пунктуаційного аналізу речення й тексту, навчити правильно визначати типи пунктограм, розвивати навички визначення тих чи тих пунктограм у реченні, тексті (наприклад, тире між підметом і присудком, розділові знаки при однорідних членах речення, розділові знаки у складносурядних, складнопідрядних, складних безсполучникових реченнях; у конструкціях із прямою мовою, непрямою мовою та невласне прямою мовою та ін.), ознайомити з тими науковими джерелами, до яких можна звертатися для постійного вдосконалення культури писемного мовлення.

Дисципліна «Складні випадки пунктуації» належить до переліку вибіркових навчальних дисциплін підготовки бакалавра спеціальності «Середня освіта (українська мова та література)». Вона спрямована на формування вмінь та навиків щодо правильного пунктуаційного оформлення тексту та речення. Адекватне висвітлення актуальних і складних питань пунктуації детермінує зосередження уваги на двох основних вимірах репрезентації цього важливого розділу мовознавства – теоретичному та прикладному, на його актуалізації в контексті лінгводидактики.

Запропонований курс дасть змогу студентам засвоїти основні правила постановки розділових знаків; зрозуміти принципи української пунктуації й типи пунктограм; ознайомитися з інноваційними процесами, що відбуваються в українській пунктуації; простежити вплив стилістики на використання розділових знаків (використання пунктограм у стилістично нейтральних і стилістично забарвлених реченнях), оцінити авторське використання пунктуаційних знаків.

2. Результати навчання:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати загальні та спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі середньої освіти, пов'язані з методикою викладання української мови та літератури в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає впровадження інновацій.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Уміння вільно і грамотно здійснювати усну й письмову комунікацію українською мовою.

ЗК 2. Здатність критично та відповідально застосовувати інформаційні та комунікаційні технології в практичній діяльності.

ЗК 5. Здатність розвивати творче мислення, потребу в постійному інтелектуальному самовдосконаленні, зокрема до вибудовування та втілення власної стратегії навчання упродовж життя (навчання та самоосвіта), коригування власної професійної діяльності в контексті основних професійних вимог до вчителя.

ЗК 12. Здатність до пошуку, систематизації та узагальнення інформації з різних джерел.

Фахові компетентності:

ФК 3. Здатність збирати, аналізувати, структурувати, узагальнювати й інтерпретувати інформацію в усній формі та реферувати її письмово; створювати тексти різних стилів і жанрів.

ФК 11. Знання теорій української фонетики, фонології, морфології, лексикології, фразеології, лексикографії, синтаксису; вміння інтерпретувати та обґрунтувати думки різних дослідників з відповідної проблеми.

ФК 13. Здатність підпорядковувати стиль свого мовлення до відповідних комунікативних умов, дотримуватись вимог літературної мови та доречно застосовувати її засоби виразності.

ФК 15. Проєктувати та організовувати навчальний процес на рівні курсу, розділу, теми, уроку, педагогічної ситуації; проведення позакласної та факультативної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів; засвоєння основних напрямів розвитку сучасної методичної думки.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Вільно володіти українською мовою, вміти послуговуватись нею у професійному спілкуванні.

ПРН 6. Ефективно знаходити необхідну інформацію, послуговуючись різними джерелами, критично оцінювати та інтерпретувати її.

ПРН 7. Застосовувати у педагогічній діяльності новітні технології, програмне забезпечення й сучасні технічні засоби навчання.

ПРН 17. Аналізувати мовні одиниці, визначати їх взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

ПРН 24. Аналізувати індивідуальні навчальні особливості учнів під час планування навчання, враховувати особливі освітні потреби різних категорій учнів.

У результаті засвоєння програмового матеріалу студенти повинні:

знати:

- основні напрацювання в галузі пунктуації української мови,
- історичні відомості про становлення пунктуації як окремого розділу мовознавства,
- основні правила постановки розділових знаків й принципи української пунктуації;
- принципи української пунктуації;
- основні типи пунктограм;
- історія становлення розділових знаків;
- інноваційні процеси, що відбуваються в українській пунктуації;
- пунктуаційні норми сучасної української літературної мови;
- основні досягнення й тенденції в галузі сучасної української пунктуації та лінгводидактики;

розуміти:

- пунктуацію як розділ мовознавства в контексті сучасних лінгвістичних студій, напрацювань та досягнень;
- важливість пунктуації як системи загальноприйнятих правил постановки розділових знаків для писемного членування тексту;
- суть та важливість принципів пунктуації у постановці тих або тих розділових знаків;
- суб'єктивні чинники постановки розділових знаків у тексті;
- функціонально-прагматичну концепцію тексту і важливість постановки в ньому розділових знаків;

уміти:

- комплексно аналізувати прості речення за схемою пунктуаційного розбору;
- застосовувати на практиці правила постановки розділових знаків між групою підмета і присудка;
- використовувати систему правил розділових знаків при однорідних членах речення;
- виконувати пунктуаційний аналіз речень із відокремленими членами речення;
- розрізнити поняття «вставної та вставленої конструкції»;
- пояснити наявність розділових знаків у реченнях з уточнювальними, приєднувальними та пояснювальними словами;
- пояснити розділові знаки при звертаннях, порівняльних зворотах;
- застосовувати на практиці знання правил постановки розділових знаків при вигуках, питальних та окличних словах;
- пояснювати розділові знаки у складносурядних, складнопідрядних, складних безсполучникових реченнях;
- визначати синтаксичні конструкції з прямою мовою, непрямою мовою та невласне прямою мовою;
- використовувати знання постановки розділових знаків при прямій мові та при цитатах на практиці, під час опрацювання конкретного тексту.

3. Опис навчальної дисципліни**3.1. Загальна інформація**

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекцій	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	4	7	5	150	30	30			90		залік

3.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Пунктуація української мови												
Тема 1. Пунктуація української мови: обсяг і термінопоняття	16	2	4			10						
Тема 2. Історія становлення пунктуації української мови	16	4	2			10						
Тема 3. Принципи української пунктуації. Типи пунктограм	14	2	2			10						
Тема 4. Інноваційні процеси в українській пункції. Авторський розділовий знак	18	4	4			10						
Тема 5. Пунктуаційний аналіз речення як	16	3	3			10						

спосіб оволодіння нормами української пунктуації												
Разом за ЗМ 1	80	15	15			50						
Змістовий модуль 2. Розділові знаки в контексті синтаксичних одиниць: просте і складне речення, текст												
Тема 6. Складні випадки пунктуації в простому реченні: кома, тире, двокрапка.	18	4	4			10						
Тема 7. Тире як розділовий знак: пунктуаційні ситуації використання	18	4	4			10						
Тема 8. Функційні особливості розділових знаків у складному реченні	17	4	3			10						
Тема 9. Актуальні проблеми аналізу пунктуації в контексті складних синтаксичних побудов (надфразна єдність, період).	17	3	4			10						
Разом за змістовим ЗМ 2	70	15	15			40						
Усього годин	150	30	30			90						

3.3. Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість
---	------------	-----------

з/п		годин
1	Тире між підметом і присудком та між різними членами речення	4
2	Розділові знаки при однорідних членах речення	2
3	Розділові знаки при відокремлених членах речення	2
4	Розділові знаки при вставних і вставлених конструкціях	4
5	Розділові знаки при уточнювальних, пояснювальних та приєднувальних членах речення	3
6	Пунктуація у реченнях зі звертаннями, порівняльними зворотами. Розділові знаки при вигуках, питальних та окличних словах	4
7	Розділові знаки у складних реченнях	4
8	Розділові знаки при прямій мові та при цитатах	3
9	Пунктуаційний аналіз речення	4
	Разом	30

3.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософські основи сучасних лінгвістичних досліджень	10
2	Теоретичні засади сучасної української пунктуації	10
3	Комунікативні різновиди речень та пунктограми, пов'язані з оформленням речень.	10
4	Пунктуаційні норми української мови у професійному спілкуванні.	10
5	Модальність і комунікативна настанова речення	10
6	Національно-культурна специфіка мовленнєвого етикету	10
7	Порушення пунктуаційних норм в інтернет-текстах.	10
8	Синтаксична поетика: особливості синтаксичної організації поетичного тексту та комунікативно-інтенційного змісту	10
9	Уживання індивідуально-авторських розділових знаків в художніх текстах П. Тичини, М. Вінграновського, Л. Костенко, В. Стуса, О. Забужко та ін.).	10
	Разом	90

4. Система контролю та оцінювання:

Види та форми контролю

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів з курсу здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (заліку). Це системна перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних завдань, оцінювання домашніх

завдань, діагностика результатів самостійної роботи; проведення модульних контрольних робіт; розв'язання проблемних і творчих завдань; взаємоконтроль студентів у парах і групах; самоконтроль.

Засоби оцінювання

- контрольні роботи;
- тести;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на занятті;
- завдання на мультимедійних засобах;
- законспектовані наукові праці;
- термінологічний словничок.

5. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінювання рівня та якості знань студентів здійснюється із врахування індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінку «зараховано» («А») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 90–100 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- ґрунтовно засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу, вміють її використовувати для аргументації тих чи тих положень при розкритті змісту відповідної проблеми;
- виявили поглиблене розуміння складних питань з пунктуації;
- вільно оперують фактологічною джерельною базою, оволоділи відповідною науковою термінологією, що передбачена при засвоєнні пропонованого курсу;
- регулярно, кваліфіковано з використанням матеріалів додаткової літератури брали участь у реферативних повідомленнях;
- знають правила пунктуації, виконують пунктуаційний аналіз речення;
- глибоко опрацювали всі питання, які винесені на самостійне вивчення;
- виконали індивідуально-творчі завдання;
- глибоко розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («В») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 80–89 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;
- знають правила пунктуації, виконують пунктуаційний аналіз речення;
- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість узагальнювати традиційну та нетрадиційну концепцію частин мови;
- продемонструвати знання фактичного матеріалу, частково володіють відповідною науковою термінологією;
- брали досить активну участь при обговоренні питань у реферативних повідомленнях;

- опрацювали питання самостійного вивчення;
- розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («С») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 70–79 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;
- знають правила пунктуації, виконують пунктуаційний аналіз речення;
- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість розуміти морфологію як один з розділів граматики;
- продемонструвати знання фактичного матеріалу, частково володіють відповідною науковою термінологією;
- розкрили, але не повністю питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («D») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 60-69 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не повністю опанували матеріал, передбачений програмою курсу, мають досить поверхневі знання щодо проблем, які вивчалися;
- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій та роботи в реферативних повідомленнях;
- обмежилися опосередкованим вивченням наукових джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;
- пасивно поводити себе під час роботи у колоквиумах, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- частково розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («E») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 50-59 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій та роботи у реферативних повідомленнях;
- обмежилися опосередкованим вивченням історичних джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;
- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- фрагментарно розуміються у питаннях, винесених на підсумковий модуль-контроль.

Оцінку «незараховано» («FX») з можливістю повторного складання отримують студенти, які набрали загальну суму балів 35–49 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували частину занять;
- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються в принципах української пунктуації;
- не розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «незараховано» («F») з обов'язковим повторним курсом отримують студенти, які набрали загальну суму балів 1–34 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували практичних занять;
- пасивно поводити себе під час роботи на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи,
- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються і в особливостях розвитку сучасної пунктуації;
- не бажали відповідати на поставлені питання під час проведення практичних занять, фактично не засвоїли програму курсу;
- повністю не розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС
(для 4 курсу)

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
	Оцінка (бали)
зараховано	A (90-100)
зараховано	B (80-89)
	C (70-79)
зараховано	D (60-69)
	E (50-59)
Незараховано	FХ (35-49)
	F (1-34)

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)					Кількість балів (залікова робота)	Сумарна к-ть балів				
Змістовий модуль №1							Змістовий модуль №2			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9		
6	6	6	6	6	8	8	7	7	40	100

6. Рекомендована література

6.1.Базова (основна)

1. Глазова О.П. Українська пунктуація : навч. посібник : Правила, тренувальні вправи, контрольні завдання, диктанти / О.П. Глазова Х. : Веста : Ранок, 2004. 352 с.
2. Гуйванюк Н. В., Максим'юк О. В., Китар Ф. Д., Вандишева К. В. Основи пунктуації сучасної української мови : навч. посібник. Чернівці : Рута, 2002. 117 с.
3. Гуйванюк Н. В. , Кардащук О. В., Кульбабська О. В. Синтаксис сучасної української мови. Схеми і таблиці : навч. посібник для студентів філологічних факультетів університетів. Чернівці : Рута, 2003. 160 с.

4. Дзюбишина-Мельник Н. Я. Читай і знай! Довідник-практикум з граматики та стилістики сучасної української мови / Н. Я. Дзюбишина-Мельник, О. Я. Лаврінець, К. С. Симонова, Л. Ф. Ціпцюра. К. : Видавничий дім „Кієво-Могилянська академія”, 2008. 198 с.
5. Житар І., Матвійчик Т. Українська мова : Синтаксис і пунктуація : навч. посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 240 с.
6. Козленко І.В. Українська пунктуація : навч. посібник для студ. вищих навч.закладів. К. : Київський університет, 2009. 320 с.
7. Плющ М. Я., Грипас Н.Я. Граматика української мови в таблицях : навч. посібник. К. : Вища школа, 2004. 167 с.
8. Савченко І.С. Пунктуація сучасної української мови : навч. посібник. Черкаси : Відлуння-Плюс, 2008. 152 с.
9. Сегін Л.В. Українська пунктуація : навч. посібник / у 2-х ч. Вінниця : ДонНУ, 2015. 404 с.
10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : підручник. Полтава : „Довкілля-К”, 2008. 712 с.
11. Терлак З.М. Пунктуаційний словник-довідник. Львів: Світ, 2019. 396 с.
12. Ткаченко Є. М. Українська мова. Пунктуація : правила, вправи, диктанти. Харків : Консум, 2001. 288 с.
13. Український правопис. К. : Наук. думка, 2019. 392 с.
14. Шабат-Савка С.Т., Максим'юк О. В., Шатілова Н. О. Пунктуація української мови : навчальний посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 240 с.
15. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови. К. : Освіта, 1994. 254 с.
16. Яцимірська М.Г. Сучасна українська мова : практикум із пунктуації : навч. посіб. К. : Знання, 2009. 262 с.

6.2. Допоміжна

1. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність. К. : Рідна мова, 1998. 475 с.
2. Вихованець І.Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академічна граматика української мови. К. : Пульсари, 2004. 400 с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. К. : Либідь, 1993. 368 с.
4. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К. : Вища школа, 1985. 360 с.
5. Гуйванюк Н. В., Агафонова А. М., Шабат-Савка С. Т. Синтаксис неповного речення. Еквіваленти речень : навчально-методичний посібник. Чернівці : Рута, 2007. 100 с.
6. Гуйванюк Н. В. Слово – Речення – Текст : вибрані праці. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. 664 с.
7. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. К. : Наук. думка, 1973. 288 с.

8. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови : Синтаксис. Донецьк : ДонНУ, 2001. 662 с.
9. Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 328 с.
10. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посібник. К. : Знання, 2008. 423 с.
11. Критська В. Теоретичні засади пунктуації (до питання про новий правопис). Українське мовознавство : міжвідомч. наук. зб. К., 2003. Вип. 25. С. 94–98.
12. Німчук В. В. Проблеми українського правопису ХХ – початку ХХІ ст. К. : НАН України, Інститут української мови, 2002. 113 с.
13. Синявський О. Розділові знаки. Синявський О. Норми української літературної мови. Львів, 1991. С. 348–357.
14. Сімович В. Практична граматики української мови. Раштат : Український рух, 1918. 368 с.
15. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
16. Українська граматики в іменах : енциклопедичний словник-довідник : [науково-довідкове видання] / упорядники Загнітко Анатолій, Балко Марина. Донецьк : ДонНУ, 2013. 426 с.
17. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: В.М.Русанівський, О.О.Тараненко (співголови), М.П. Зяблюкта ін. К.: Укр. енцикл., 2002. 752 с.
18. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові : монографія. Чернівці : Букрек, 2014. 412 с.
19. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови : підручник. К. : Академія, 2004. 408 с.

7. Інформаційні ресурси

1. Підписки на електронні копії періодичних видань: <https://dyvoslovo.com.ua/>; <http://www1.nas.gov.ua/INSTITUTES/IUM/E-LIBRARY/UKRAJINSKA-MOVA/Pages/default.aspx> та ін.
2. Доступ до електронних архівів і баз даних, що містить інформацію з питань українського синтаксису: <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>
3. Інститут української мови: <http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/Pages/default.aspx>.
4. Андрощук Н. Авторська пунктуація в щоденнику Ольги Кобилянської <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/7164/1/3.pdf>
5. Ковальчук М. П. Пунктуаційна грамотність як складова формування мовної особистості. *Наукові записки Національного університету „Острозька академія”*. Серія : Психологія і педагогіка. 2014. Вип. 29. С. 41–43. – Режим доступу: https://eprints.oa.edu.ua/3518/1/Kovalchuk_NZ_Vyp_29.pdf
6. Помирча С., Бельська Т. Індивідуально-авторська пунктуація як засіб формування синтаксичної компетенції в майбутніх учителів початкової

- школи Режим доступу: http://pptma.dn.ua/files/2016/3/17.Pomyrcha-Belska_s.%20155-162.pdf
7. Сегін Л. В., ТищенкоЛ. М. Тестове оцінювання знань студентів із дисципліни «Українська пунктуація» <http://oaji.net/articles/2017/927-1518097757.pdf>
 8. Соболь Л.І. Актуалізація проблеми становлення системи пунктуаційних знаків: походження, статус, функції. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство) Випуск 7. 2017. – С. 121-129. / Режим доступу:*<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/26144/1/Sobol%20121-129.pdf>
 9. Тепшич А. І. Постмодерністська авторська пунктуація як один із прийомів мовної гри (на матеріалі прозових творів представників станіславського феномена). *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. № 1, 2016 С. 244 – 250. Режим доступу:* <https://web.znu.edu.ua/herald/pages/56.ukr.html>
 10. Шулська Н., Швирид Т. Робота редактора над пунктуаційними помилками у друкованих ЗМІ. Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/13056/1/Shulska%20N.%2C%20Shvyryd%20T.pdf>
 11. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. К.: Освіта, 2012. 270 с. / Режим доступу: <https://ushchuk.files.wordpress.com/2013/09/d196.pdf>.